

Afspraken over single audit: audit rekeningen 2016 Vlaamse overheid

Tussen

Het Rekenhof, vertegenwoordigd door de heer Ignace Desomer, voorzitter van het Rekenhof

En

Het Instituut van de Bedrijfsrevisoren, vertegenwoordigd door de heer Thierry Dupont,
voorzitter

En

Het departement Financiën en Begroting van de Vlaamse Gemeenschap, vertegenwoordigd
door de heer Bart Tommelein, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie.

Hierna "partijen" genoemd.

INHOUD

INHOUD	2
1. Inleiding	3
2. Single audit	4
3. Vlaamse overheid	6
3.1. Beschrijving	6
3.2. Financiële rapportering	7
3.3. Kerncijfers	8
4. Controlestrategie voor de Vlaamse overheid	9
4.1. Algemene uitgangspunten	9
4.1.1. Departement FB	9
4.1.2. Rekenhof	10
4.2. Materialiteit toegepast door het Rekenhof	11
4.2.1. Materialiteit op niveau Vlaamse overheid.	11
4.2.2. Materialiteit entiteiten Vlaamse overheid.	11
4.2.3. Grenswaarde	12
4.2.4.1. Significante entiteiten	12
4.2.4.2. Niet-significante entiteiten	13
4.3. Praktische afspraken voor controles ter plaatse	13
4.3.1. Contactpersonen	13
4.3.2. Strategie en planning	13
4.3.3. Fraude	14
4.3.4. Uitvoering van de controle	15
4.3.5. Afsluitend gesprek (closing meeting)	17
4.3.6. Auditrapporten	17
5. Tijdpad voor de audit van de rekeningen 2016	18
6. Bijzondere aandachtspunten	19
7. Contact	20
Bijlage 1	22
De lijst van Vlaamse rechtspersonen en entiteiten	22
Bijlage 2	28
Juridische grondslag	28
Bijlage 3	29
Kalender rekendecreet	30
Bijlage 4	32
Allocatie van materialiteit Vlaamse overheid naar significante entiteiten	32
Bijlage 5	34
Uittreksels uit de regelgeving over single audit	34

1. Inleiding

Basis voor deze afsprakennota is artikel 67 van het rekendecreet (decreet van 8 juli 2011 houdende regeling van de begroting, de boekhouding, de toekenning van subsidies en de controle op de aanwending ervan, en de controle door het Rekenhof) dat de grondslag legt voor het invoeren van single audit bij de Vlaamse overheid. Dit concept werd verder vorm gegeven in de besluiten van de Vlaamse regering van 7 september 2012 betreffende controle en single audit en van 9 oktober 2015 betreffende controle en single audit die van toepassing is op de universiteiten, hogescholen en een aantal andere ambtshalve geregistreerde instellingen voor hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap.

Om single audit ook in de praktijk vorm te geven, wordt in deze nota een kader inzake financiële controles tussen de verschillende controle-actoren afgesproken.

Deze afspraken over single audit leggen uit op welke manier het Rekenhof, het Instituut van de bedrijfsrevisoren (voor de bedrijfsrevisoren, die een certificeringsopdracht overeenkomstig het rekendecreet uitvoeren bij de Vlaamse rechtspersonen) en het departement Financiën en Begroting hun financiële controles onderling afstemmen wat betreft de controleplanning, -werkzaamheden en -resultaten.

Bij hun controles passen de partijen het 'single audit' principe toe. Ze bouwen zoveel mogelijk verder op de resultaten van de andere controleactoren.

De controles die de partijen uitvoeren kunnen zowel betrekking hebben op de Vlaamse ministeries en diensten met afzonderlijk beheer, als op de Vlaamse rechtspersonen.

De afspraken over single audit gelden voor alle entiteiten die opgelijst zijn in bijlage 1.

2. Single audit

Single audit gaat uit van *"één enkel auditmodel voor de Vlaamse overheid, waarbij elk controleniveau voortbouwt op het voorgaande, met als doel de last voor de gecontroleerde te verminderen en de kwaliteit van de audit op te voeren, maar zonder de onafhankelijkheid van de betrokken auditororganen te ondergraven!"*

Artikel 4 van de besluiten van de Vlaamse Regering betreffende controle en single audit definieert de basisprincipes van single audit:

- De controleactoren volgen in overleg met het Rekenhof de risicoanalyse van de entiteit op en vullen de risicoanalyse aan.
- De controleactoren stemmen hun auditaanpak op elkaar af in overleg met het Rekenhof.
- De controleactoren stemmen de jaarplanning van de geplande controlewerkzaamheden op elkaar en op het Rekenhof af.
- De controleactoren maken maximaal gebruik van de resultaten van de audit- en controlewerkzaamheden die al door de andere controleactoren en het Rekenhof zijn uitgevoerd. Om dat te realiseren, stellen de controleactoren de resultaten van hun audit ter beschikking aan de andere betrokken controleactoren en aan het Rekenhof.

De controleactoren engageren zich ertoe om hun auditwerkzaamheden maximaal op elkaar af te stemmen om dubbel werk te vermijden, de controlelast te verminderen en de kostenefficiëntie van hun audits te verhogen. Concreet gebeurt dit via informatie-uitwisseling inzake strategie en planning, monitoring en risicoanalyse, rapportering, controlemethodieken en handleidingen en goede praktijken. Iedere controleactor dient zijn opdracht autonoom uit te voeren, hij bouwt voort op de werkzaamheden die zijn verricht door andere controleactoren die eerder in de controlecascade optreden.

De opdrachtschrijving en de timing van de tussenkomsten van de controleactoren maakt dat de facto de commissaris, zeker bij de eindejaarscontroles, als eerste zijn controlewerkzaamheden zal moeten uitvoeren. Conform de single audit filosofie kunnen de andere actoren op deze werkzaamheden verder bouwen.

Er wordt aan herinnerd dat de controleopdracht van de commissaris of bedrijfsrevisor ruimer is dan deze voorzien in het Wetboek van vennootschappen en dat begrotingsuitvoering en ESR-rapportering op grond van het besluit single audit ook binnen de scope van zijn opdracht vallen. De commissaris of de bedrijfsrevisor dient er zich van te vergewissen te beschikken over afdoende kennis en ervaring om al deze controles met goed gevolg zelf uit te voeren. Bij de uitvoering van de controles kan rekening worden gehouden met de controlebevindingen van de andere controleactoren, zonder dat de internationale controlestandaard ISA 620 Gebruikmaken van de werkzaamheden van een deskundige evenwel op hen kan worden toegepast. De andere controleactoren kunnen dan ook niet door de commissaris of de bedrijfsrevisor als deskundige worden ingeschakeld voor de uitvoering van controlewerkzaamheden.

De afsprakennota, het rekendecreet en de besluiten 'single audit' hebben een juridisch kader gecreëerd die een verregaande samenwerking op het vlak van financiële controle mogelijk maakt. Deze nota vertaalt dit juridisch kader in praktische werkafspraken over single audit

bij een aantal entiteiten van de Vlaamse overheid waar een bedrijfsrevisor met de certificering van de jaarrekening is belast.

3. Vlaamse overheid

3.1. Beschrijving

De Vlaamse overheid is bevoegd voor de Vlaamse gemeenschaps²- en de gewestmateries³. De administratieve diensten van de Vlaamse overheid zorgen voor de uitvoering van het beleid dat door de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement wordt uitgetekend. Hun taken en bevoegdheden worden georganiseerd in twaalf beleidsdomeinen:

- Kancelarij en Bestuur
- Financiën en Begroting
- Internationaal Vlaanderen
- Economie, Wetenschap en Innovatie
- Onderwijs en Vorming
- Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Cultuur, Jeugd, Sport en Media
- Werk en Sociale Economie
- Landbouw en Visserij
- Leefmilieu, Natuur en Energie
- Mobiliteit en Openbare Werken
- Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Elk beleidsdomein bestaat uit minstens een departement en een aantal agentschappen.

² Dit omvat persoonsgebonden materies zoals cultuur, onderwijs, welzijn, sport en taal.

³ Dit omvat grondgebonden materies zoals milieu, ruimtelijke ordening, wonen, mobiliteit, infrastructuur, economie en werkgelegenheid.

3.2. Financiële rapportering

Algemene rekeningen

De algemene rekeningen van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest hebben betrekking op de Vlaamse ministeries en de diensten met afzonderlijk beheer (DAB's). Diensten met afzonderlijk beheer hebben een zekere autonomie op budgettair vlak, maar geen rechtspersoonlijkheid.

Artikel 31, § 1, van het rekendecreet definieert de inhoud van de algemene rekeningen: zij bestaan uit: 1° een jaarrekening met de balans op 31 december en de resultatenrekening, opgesteld op basis van de kosten en de opbrengsten van het afgelopen boekjaar; 2° de rapportering over de uitvoering van de begroting, opgesteld in dezelfde vorm als de begroting; 3° een rapportering die de aansluiting tussen beide rapporteringen bevat; en 4° een toelichting bij de balans, de resultatenrekening en de rapportering over de begroting.

Deze algemene rekeningen worden niet gecertificeerd door een bedrijfsrevisor. Zij zijn wel onderworpen aan de controle van het Rekenhof.

Jaarrekeningen van Vlaamse rechtspersonen

De jaarrekeningen van heel wat Vlaamse rechtspersonen moeten op basis van artikel 50 van het rekendecreet worden gecertificeerd door een bedrijfsrevisor, maar worden ook op basis van artikel 63 van het rekendecreet onderworpen aan de controle door het Rekenhof.

Geconsolideerde rekening

Artikel 51 van het rekendecreet bepaalt dat de geconsolideerde rekening van de Vlaamse overheid wordt opgesteld overeenkomstig verordening (EU) nr. 549/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2013 betreffende het Europees systeem van de nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie. Zij bestaat enkel uit een uitvoeringsrekening van de begroting en bevat geen bedrijfseconomische balans en resultatenrekening, noch een toelichting.

De geconsolideerde rekening bevat de geconsolideerde uitvoeringscijfers van de begroting voor alle Vlaamse rechtspersonen die ondergebracht worden onder de sectorale code 13.12, rubriek 'deelstaatoverheid' van het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen, én die ook als bijlage bij de begroting worden gevoegd. De Vlaamse rechtspersonen met een andere sectorale code worden niet geconsolideerd. De verrichtingen met deze rechtspersonen worden weergegeven als verrichtingen met derden.

De geconsolideerde rekening wordt ter kennisgeving aan het Vlaams Parlement bezorgd. Het Rekenhof ontvangt een afschrift.

3.3. Kerncijfers

ESR-consolidatie (in '000 euro)	Begroting 2016
<i>ESR-gecorrigeerde ontvangsten</i>	
- Ministerie Vlaamse Gemeenschap	37.558.094
- Diensten met afzonderlijk beheer	294.076
- Rechtspersonen	1.722.446
	<u>39.574.616</u>
<i>ESR-gecorrigeerde uitgaven</i>	
- Ministerie Vlaamse Gemeenschap	29.427.713
- Diensten met afzonderlijk beheer	1.227.600
- Rechtspersonen	9.584.759
	<u>40.240.072</u>
<i>Saldo</i>	<i>-665.456</i>
Onderbenutting	489.483
Effect verstrengd begrotingstoezicht	-288.666
<i>Vorderingensaldo</i>	<i>-464.639</i>

Bron aanpassing van de begroting 2016

De eerste aanpassing van de begroting 2016 sluit af met een negatief saldo van 464,6 miljoen euro.

De certificering door de bedrijfsrevisoren heeft uitsluitend betrekking op de jaarrekeningen van de Vlaamse rechtspersonen. Hun aandeel in de ESR-ontvangsten en -uitgaven van de geconsolideerde Vlaamse overheid bedraagt in de aangepaste begroting 2016 respectievelijk 4,4 en 23,8 procent.

Het Rekenhof controleert zowel de algemene rekening met de ontvangsten en uitgaven van de Vlaamse ministeries en DAB's (respectievelijk 95,6 en 76,2 procent van de ESR-ontvangsten en -uitgaven van de geconsolideerde Vlaamse overheid) als de jaarrekeningen van de Vlaamse rechtspersonen. Het rekendecreet heeft niet expliciet voorzien in een controle van de geconsolideerde cijfers door het Rekenhof, maar heeft het controlebereik van het Rekenhof wel uitgebreid tot alle entiteiten die behoren tot de consolidatieperimeter S.13.12 (Vlaamse deelstaatoverheid).

4. Controlestrategie voor de Vlaamse overheid

4.1. Algemene uitgangspunten

4.1.1. Departement FB

Het behoort tot de missie van het departement de betrouwbaarheid, correctheid, volledigheid en tijdigheid van de gegevens inzake begrotingsuitvoering en boekhouding te garanderen en op basis van financiële en macro-economische parameters relevante geconsolideerde beleidsinformatie ter beschikking te stellen.

De controlestrategie van het departement FB moet een instrument zijn bij het realiseren van de strategische doelstelling inzake budgettair beleid, m.n. het realiseren van houdbare openbare financiën in een Europees kader, zoals geformuleerd in de beleidsnota 2014-2019 van de Vlaamse minister bevoegd voor de begroting.

Monitoring en controle van uitvoering van de begroting behoren dan ook tot de recurrente opdracht van het departement. Het is evenwel niet de opdracht van het departement FB om deze controles ter plaatse uit te voeren. Voor de rechtspersonen met een raad van bestuur kan zij hiervoor rekenen op de werkzaamheden die door de bedrijfsrevisoren worden uitgevoerd. Het is noodzakelijk dat het departement FB reeds op de hoogte is van vaststellingen die door het Rekenhof en de bedrijfsrevisoren worden gedaan, nog vóór de ESR geconsolideerde rekeningen worden overgemaakt aan het federale niveau. Voor de betrouwbaarheid, correctheid, volledigheid en tijdigheid van de rekeningen van alle rechtspersonen, maar in het bijzonder van diegenen waarbij geen bedrijfsrevisor werd aangesteld, voert het departement controles uit op de ingediende stukken. Zij doet dit in het bijzonder ten behoeve van de consolidatie en de opvolging van het ESR-vorderingensaldo, en in het algemeen ter ondersteuning van toezichtsbevoegdheid van de minister bevoegd voor Financiën en Begroting. Het departement coördineert en valideert ook de antwoorden op de opmerkingen van het Rekenhof over de jaarrekeningen van Vlaamse rechtspersonen.

Het departement FB vaardigt richtlijnen uit voor het voeren van de boekhouding en voor de opmaak van de rekeningen. Deze richtlijnen worden gebundeld in de handleiding voor de boekhoudregels en ter beschikking van alle betrokkenen gesteld. (link: <http://handleidingboekhoudregels.vonet.be> – beveiligd – aanvraag via rechtspersonen@fb.vlaanderen.be in te dienen)

Daarnaast houdt het departement FB voor elke betrokken rechtspersoon een permanent dossier bij dat uit twee delen bestaat, een algemeen en een vertrouwelijk luik. Het vertrouwelijk luik, dat voornamelijk uit verslagen van de controleactoren bestaat, is enkel raadpleegbaar door de betrokken controleactoren en de betrokken rechtspersoon zelf. Het permanent dossier is opgenomen in het "Repertorium rechtspersonen Vlaamse overheid". Het is de bedoeling dat elke controleactor ook de opmerkingen geformuleerd door de andere controleactoren bij een bepaalde rechtspersoon mede opvolgt. (link: <http://repertorium.vonet.be/> - beveiligd - aanvraag via rechtspersonen@fb.vlaanderen.be in te dienen)

4.1.2. Rekenhof

De financiële controlestrategie van het Rekenhof richt zich op de Vlaamse overheid als geheel. Het Rekenhof wil het Vlaams Parlement redelijke zekerheid bieden dat de (geconsolideerde) financiële rapportering van de Vlaamse overheid haar financiële toestand en resultaten getrouw weergeeft. Zijn controles besteden bijzondere aandacht aan de uitvoeringsrekening van de begroting als verantwoording van het gerealiseerde begrotingsbeleid.

Van bij de planning van zijn financiële controles past het Rekenhof het single auditprincipe toe. Het houdt er rekening mee dat de jaarrekeningen van de Vlaamse rechtspersonen worden gecertificeerd door een bedrijfsrevisor en stemt zijn eigen controleactiviteiten hierop af om dubbele controles te vermijden.

Single audit betekent niet dat de verantwoordelijkheid van het Rekenhof inzake financiële controle en rapportering vermindert. Het Rekenhof is en blijft verantwoordelijk voor de kwaliteit van zijn controles op de budgettaire ontvangsten en uitgaven van de Vlaamse overheid, alsmede voor een passende rapportering van de controleresultaten aan het Vlaams Parlement, ook wanneer deels wordt gesteund op de werkzaamheden van de bedrijfsrevisoren. Dit vereist dat het zijn controles uitvoert in overeenstemming met de professionele auditstandaarden (ISA/ISSAI) en met de regelgeving. In de praktijk hanteert het Rekenhof de auditstandaard ISA 600 "bijzondere overwegingen – controles van financiële overzichten van een groep (inclusief de werkzaamheden van auditors van groepsonderdelen)" als leidraad voor de organisatie van zijn financiële controles.

Uitgaande van de begroting bepaalt het Rekenhof welke entiteiten van de Vlaamse overheid significant zijn voor zijn controle. Hierbij neemt het zowel kwantitatieve als kwalitatieve criteria in aanmerking.

- Bij entiteiten die omwille van hun financieel belang significant zijn, is een volkomen controle (full audit) door het Rekenhof vereist. Entiteiten van de Vlaamse overheid die financieel minder belangrijk zijn, worden onderworpen aan een summiere controle (gebaseerd op een analytisch nazicht).
- Bij entiteiten die omwille van hun bijzondere risico (bv. een budgettair aandachtspunt) significant zijn, richt het Rekenhof zijn auditwerkzaamheden specifiek op dit bijzondere risico.

Wanneer een bedrijfsrevisor de jaarrekening van een entiteit van de Vlaamse overheid controleert, zal het Rekenhof steunen op het werk van deze bedrijfsrevisor, mits het zich kan vergewissen van de inhoud en de resultaten van zijn controle. Bij entiteiten die omwille van hun financieel belang of bijzonder risico significant zijn zal meer overleg en samenwerking tussen het Rekenhof en de bedrijfsrevisor nodig zijn dan bij minder significante entiteiten. *Deze samenwerking in het kader van single audit mag geen kostenverhogend effect op de rekeningencontrole hebben.*

Het Rekenhof zal zijn controleresultaten over de uitvoering van de begroting 2016 publiceren in zijn verslag over de algemene rekeningen in juni 2017. In dit rapport zal het Rekenhof de Vlaams minister van Financiën en Begroting en het Vlaams Parlement ook verslag uitbrengen over de naleving van het single audit-principe bij de rekeningencontrole.

4.2. Materialiteit toegepast door het Rekenhof

4.2.1. Materialiteit op niveau Vlaamse overheid.

Het activiteitsniveau van de Vlaamse overheid wordt financieel best weergegeven door haar (geconsolideerde) begrotingsuitgaven. Voor begrotingsjaar 2016 worden deze netto geraamd op 40.240,1 miljoen euro. Wanneer daarop de richtwaarde⁴ van 0,5% tot 2% van de uitgaven wordt toegepast, geeft dit een interval tussen 201,2 en 804,8 miljoen euro.

Het Rekenhof heeft de materialiteit op groepsniveau behouden op *100,0 miljoen euro* om rekening te houden met het streven naar een begroting in evenwicht, die politiek wordt vertaald in een break even vorderingensaldo. Fouten die een positief vorderingensaldo omzetten in een tekort worden immers snel als materieel gepercipieerd. Daarom is het aangewezen de materialiteit op groepsniveau te behouden.

Het Rekenhof gebruikt de materialiteit op groepsniveau ook als drempelwaarde voor de selectie van de financieel significante entiteiten van de Vlaamse overheid (cfr. infra).

4.2.2. Materialiteit entiteiten Vlaamse overheid.

Voor het aansturen van de controles op de jaarrekeningen van individuele entiteiten van de Vlaamse overheid en voor het beoordelen van de controleresultaten op niveau van de individuele jaarrekeningen wijst het Rekenhof de materialiteit op groepsniveau toe aan de verschillende entiteiten door gebruik te maken van het MACM-model (maximum aggregate component materiality)⁵. Dit model vermenigvuldigt de groepsmaterialiteit met een multiplicator die is gebaseerd op het aantal significante entiteiten. Het bekomen product wordt verdeeld over de significante entiteiten.

Op basis van de aanpassing van de begroting 2016 selecteerde het Rekenhof 46 financieel significante entiteiten. Bijlage 4 bevat een overzicht van de materialiteit die het Rekenhof bij de controle van deze entiteiten zal toepassen.

De bedrijfsrevisoren certificeren de jaarrekeningen van individuele Vlaamse rechtspersonen. Zij bepalen de materialiteit in functie van deze certificeringsopdracht.

Wanneer een bedrijfsrevisor bij een groepsonderdeel van de Vlaamse overheid een hogere materialiteit hanteert dan het Rekenhof in het kader van zijn controle van de geconsolideerde Vlaamse overheid, zal het Rekenhof de bedrijfsrevisor vragen zijn materialiteit bij te stellen. Daarnaast evalueert het Rekenhof welke bijkomende controlewerkzaamheden het zelf moet uitvoeren om mogelijke afwijkingen in de financiële informatie van het groepsonderdeel, die ook significant zijn voor de controle op groepsniveau, te ontdekken.

⁴ De Europese richtlijnen ter uitvoering van de INTOSAI-controlenormen stellen: "Een geschikte materialiteitsdrempel zou bijvoorbeeld kunnen liggen tussen 0,5% en 2% van de waarde die redelijkerwijze het niveau van de financiële activiteiten van een bepaalde instantie of een bepaalde huishouding weerspiegelt. Dit basiscijfer zal meestal gelijk zijn aan het totaal aan uitgaven dan wel ontvangsten doch kan, onder omstandigheden, een ander cijfer zijn, zoals het totaalbedrag van de activa of de leningen, in welk geval andere percentages zouden moeten worden aangehouden."

⁵ Component Materiality for Group Audits, by Steven M. Glover, Douglas F. Prawitt, Jonathan T. Liljegren and William F. Messier Jr., Journal of Accountancy, December 2008, www.journalofaccountancy.com/Issues/2008/Dec/ComponentMaterialityforGroupAudits.htm

4.2.3. Grenswaarde

Alle opmerkingen met een impact vanaf 5 miljoen euro evenals alle opmerkingen die de bedrijfsrevisor als materieel beoordeelt, dienen aan het Rekenhof te worden meegedeeld.

Wanneer de bedrijfsrevisor tijdens zijn/haar controle op fouten of problemen stuit die aanleiding kunnen geven tot een vermelding in het single auditverslag, brengt hij/zij het Rekenhof daar zo snel mogelijk van op de hoogte. Daarbij wordt zowel de inhoud van de opmerking, de aard van de fout, de geraamde impact, de reactie van de gecontroleerde, als een kopie van de onderbouwende stukken meegedeeld.

4.2.4. Significante entiteiten

Gegevens gebaseerd op aanpassing begroting 2016

Entiteiten	Aantal	%	ESR-uitgaven (miljoen euro)	%
Binnen consolidatie				
... > 100 mln. euro	37	19,3%	38.028,4	94,5%
... 10 – 100 mln. euro	43	22,4%	1.964,3	4,9%
... < 10 mln. euro	112	58,3%	247,4	0,6%
	192	100,0%	40.240,1	100,0%

Het Rekenhof kan, overeenkomstig haar eigen autonomie, entiteiten controleren die niet aan het rekendecreet zijn onderworpen, maar deze controles vallen buiten het afsprakenkader van single audit.

4.2.4.1. Significante entiteiten

Entiteiten waarvan de ESR-uitgaven hoger zijn dan de materialiteit op groepsniveau (100,0 miljoen euro), beschouwt het Rekenhof als significante entiteiten.

Wanneer een bedrijfsrevisor de jaarrekening van een significant groepsonderdeel certificeert, zal het Rekenhof minstens twee overlegmomenten met de bedrijfsrevisor afspreken:

- *Planningsoverleg*
tijdens het planningsoverleg bespreken het Rekenhofteam en de bedrijfsrevisor hun risicoanalyse (inclusief budgettaire aandachtspunten) en geplande controleaanpak. Zij overleggen wanneer en hoe de rekeningencontrole zal worden uitgevoerd.
- *Rapporteringsoverleg*
tijdens dit overleg bespreekt de bedrijfsrevisor de resultaten van zijn rekeningencontrole met het Rekenhofteam. Daarbij kan het Rekenhofteam inzage vragen in het werkdossier van de bedrijfsrevisor. Dit overleg kan plaatsvinden na de rekeningcontrole, tijdens de closing meeting of het audit comité.

4.2.4.2. Niet-significante entiteiten

Bij entiteiten waarvan de ESR-uitgaven lager zijn dan de materialiteit op groepsniveau, beslist het Rekenhof welke overlegmomenten met de bedrijfsrevisor nodig zijn. Een overlegmoment is vereist wanneer de bedrijfsrevisor een verklaring geeft die afwijkt van een goedkeurende verklaring.

4.3. Praktische afspraken voor controles ter plaatse

Deze afspraken zijn gebaseerd op en een explicitering van de bepalingen van het besluit van de Vlaamse regering betreffende controle en single audit en van de afsprakennota inzake audit in de Vlaamse administratie en de lokale besturen. Het Rekenhof, het Instituut van de Bedrijfsrevisoren (namens de bedrijfsrevisoren) en het departement FB (voor de minister bevoegd voor Financiën en Begroting) hebben zich ertoe verbonden deze afspraken op loyale wijze na te leven.

4.3.1. Contactpersonen

Het Rekenhof en de bedrijfsrevisoren zorgen ervoor dat hun auditteams die bij dezelfde entiteit werkzaam zijn, rechtstreeks en informeel contact met elkaar kunnen opnemen om informatie te delen.

- Zij bezorgen elkaar een lijst met contactpersonen.
- In geval bepaalde contactpersonen wijzigen, engageren zij zich om elkaar zo snel mogelijk op de hoogte te stellen.
- Het centraal permanent dossier⁶ bevat per entiteit algemene informatie over de controleactoren, de looptijd van hun mandaat, alsook de persoon of personen met wie contact moet worden opgenomen, met vermelding van hun contactgegevens. Het Rekenhof en de bedrijfsrevisoren zorgen ervoor dat de hen betreffende informatie in het permanent dossier actueel blijft.

Het departement FB staat in voor het functioneel en technisch beheer van het "centraal permanent dossier" en sluit hiervoor de nodige overeenkomsten.

4.3.2. Strategie en planning

Het Rekenhof en de bedrijfsrevisoren overleggen met elkaar over de gevolgde auditstrategie en leggen in functie daarvan hun auditplanning vast. Daarbij herleiden zij de dubbele werkzaamheden tot een minimum.

- Aansluitend bij het onderzoek van de begroting (en de FORM-analyse) informeert het Rekenhof de bedrijfsrevisor over de vooropgestelde auditstrategie voor die entiteiten van de Vlaamse overheid waar zij samen actief zijn. Binnen die krijtlijnen stemmen het Rekenhof en de bedrijfsrevisor hun auditaanpak op elkaar af. Hierbij komen volgende elementen aan bod:
 - Significante versus niet-significante entiteiten (zie bijlage 4)
 - Door het Rekenhof toegepaste materialiteitsdrempels: groepsmaterialiteit, afgeleide materialiteit voor het groepsonderdeel, grenswaarde (zie 4.2)
 - Door de bedrijfsrevisor gehanteerde materialiteits-drempels
 - ...

⁶

Conform artikel 3 van de besluiten van de Vlaamse Regering betreffende controle en single audit

- Zij kunnen contact met elkaar opnemen om kennis en ervaring (over een entiteit of organisatie, een specifieke materie, ...) te delen en de resultaten van hun monitoring en risicoanalyse uit te wisselen en toe te lichten. Dit betreft onder meer:
 - Belang van de entiteit binnen het beleidsdomein
 - Aandachtspunten bij de begroting
 - Evaluatie van het risicomanagement van de entiteit, met eigen aanvullingen
 - Prioriteiten bij de rekeningencontrole
 - Opvolging van opmerkingen van vorige jaren
 - ...
- De tijdelijke samenwerking over de uitvoering van controleactiviteiten in het kader van de jaarrekening kan worden besproken.
- Zij informeren elkaar tijdig over de planning van hun auditactiviteiten bij entiteiten van de Vlaamse overheid, waar zij samen actief zijn. Zij lichten ook de entiteit tijdig in over de in de jaarplanning opgenomen controleactiviteiten:
 - De bedrijfsrevisor laat het Rekenhof weten welke interimwerkzaamheden hij/zij plant en wanneer die worden uitgevoerd.
 - De bedrijfsrevisor laat het Rekenhof weten wanneer de eindejaarscontrole zal worden uitgevoerd.
 - Het Rekenhof laat de bedrijfsrevisor weten welke bijzondere onderzoeken het heeft gepland en in welke periode die worden uitgevoerd.
 - Het Rekenhof laat de bedrijfsrevisor weten of het in het kader van de controle van de jaarrekening nog bijkomende werkzaamheden plant.
- Belangrijke verschuivingen in de auditplanning, de auditaanpak of de inhoud van de controle worden tijdig gecommuniceerd, zodat elke controleactor hiermee rekening kan houden bij de planning van de eigen werkzaamheden.
- De controleactoren informeren elkaar over de aanvang van een audit- of controleopdracht.

4.3.3. Fraude

International Standard on Auditing (ISA) 240 behandelt de verantwoordelijkheden van de commissaris met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten.

Paragraaf 15 van ISA 240 vereist dat een bespreking tussen de leden van het opdrachtteam van de commissaris wordt gehouden en dat de opdrachtpartner bepaalt welke aangelegenheden uit deze bespreking worden meegedeeld aan de niet bij de bespreking betrokken leden van het team (*i.e.* fraudebrainstorming). Bij deze bespreking dient specifiek aandacht te worden besteed aan hoe en waar de financiële overzichten van de entiteit vatbaar kunnen zijn voor een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude, met inbegrip van de wijze waarop de fraude zou kunnen worden gepleegd. Bij de bespreking mag geen rekening worden gehouden met de eventuele mening van de leden van het opdrachtteam dat het management en de met governance belaste personen eerlijk en integer zijn.

Daarenboven dient de commissaris, conform de parafen 25 t.e.m. 27 van ISA 240, de risico's op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude op het niveau van financiële overzichten en van beweringen met betrekking tot transactiestromen, rekeningsaldi en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen, te identificeren en in te schatten (*i.e.* frauderisicomatrix). Hij dient eveneens de algehele manieren te bepalen om in te spelen op de ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang op het niveau van de financiële overzichten die het gevolg is van fraude (ISA 240, par. 28-33), alsook de controle-informatie te evalueren (controlebevindingen) (ISA 240, par. 34-37).

Rekening houdend met de documentatievereisten overeenkomstig paragraaf 44 en volgende van ISA 240, wordt verwacht dat de commissaris volgende documenten ter beschikking stelt van de controleactoren:

- (a) de fraudebrainstorming die de significante beslissingen die tijdens de bespreking tussen de leden van het opdrachtteam zijn genomen met betrekking tot de mate waarin de financiële overzichten van de entiteit vatbaar zijn voor een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude documenteert; en
- (b) de frauderisicomatrix die de geïdentificeerde en ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang zowel op het niveau van de financiële overzichten als van beweringen die het gevolg is van fraude documenteert.

Tenslotte geven de paragrafen 45 t.e.m. 47 van ISA 240 in dit kader weer welke aspecten de commissaris in de controledocumentatie dient op te nemen, waaronder de algehele manieren om in te spelen op de ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude op het niveau van de financiële overzichten, de aard, timing en omvang van controlewerkzaamheden, en het verband tussen deze werkzaamheden en de ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang op het niveau van beweringen die het gevolg is van fraude.

De bedrijfsrevisor of het Rekenhof bezorgt, in geval van indicaties van mogelijke fraude, zonder enig uitstel, aan Audit Vlaanderen een schriftelijke terugkoppeling van de bevindingen m.b.t. het onderzoek naar het frauderisico.

4.3.4. Uitvoering van de controle

Het Rekenhof en de bedrijfsrevisor maken maximaal gebruik van de resultaten van elkaars audit- en controlewerkzaamheden. Om dat te realiseren, houden zij elkaar stelselmatig op de hoogte over de resultaten van hun audits bij die entiteiten van de Vlaamse overheid waar zij samen actief zijn en verschaffen zij elkaar toelichting over de uitgevoerde onderzoeken.

- Zij kunnen elkaar informatie vragen over de stand van uitvoering van de auditplanning.
- Op verzoek kan mondeling toelichting worden gegeven bij een auditrapport of controleverslag.
- De controleactoren hebben inzage in elkaars werkprogramma en werkdoosier en kunnen met betrekking tot elkaars werkprogramma en werkdoosier op vraag elkaar kopieën bezorgen.
- De controleactoren kunnen informatie uit hun controlewerkzaamheden toelichten.
- Afwijkende standpunten tussen bedrijfsrevisoren en Rekenhof moeten zoveel mogelijk worden voorkomen. Indien een verschil in mening ontstaat, proberen beide partijen in samenspraak met het departement FB altijd tot een consensus te komen. Wanneer dat niet lukt, zal het Rekenhof in zijn rapportering beide standpunten vermelden. Deze gevallen moeten stelselmatig worden gesignaleerd aan de stuurgroep single audit, en aanhangig worden gemaakt bij de Vlaamse adviescommissie voor boekhoudkundige normen.

De ISA's verplichten de commissaris om een aantal stukken in zijn werkdoosier op te nemen. Deze documentatie dient systematisch met het Rekenhof te worden gedeeld en betreft:

- **Risk assessment procedures** – Documentatie houdende de belangrijkste bevindingen resulterend uit de uitgevoerde risk assessment procedures (ISA 315)

- **Risicomatrix** – Documentatie omtrent het onderkennen en inschatten van de risico's van een afwijking van materieel belang door middel van het verwerven van inzicht in de entiteit en haar omgeving (par. 31 ISA 315 Risico's op een afwijking van materieel belang identificeren en inschatten door inzicht te verwerven in de entiteit en haar omgeving) en opgave van de controlebenadering die wordt uitgewerkt in functie van de geïdentificeerde risico's
- **Controlebenadering** – Documentatie omtrent de algehele controleaanpak, het controleprogramma en alle belangrijke wijzigingen die tijdens de controleopdracht in de algehele controleaanpak en het controleprogramma zijn aangebracht, alsmede de redenen van dergelijke wijzigingen. (ISA 300 Planning van een controle van financiële overzichten).
- **Materialiteitsberekening** – Documentatie omtrent de volgende bedragen en de factoren die bij het vaststellen hiervan in overweging zijn genomen: materialiteit voor de financiële overzichten als geheel, indien van toepassing, het materialiteitsniveau of de materialiteitsniveaus voor bijzondere transactiestromen, rekeningsaldi of in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen, de uitvoeringsmaterialiteit en alle herzieningen van naarmate de controle vordert (par. 14 ISA 320 Materialiteit bij de planning en uitvoering van een controle)
- **Beheersmaatregelen** – Documentatie omtrent de algehele manieren om op de ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang op het niveau van de financiële overzichten in te spelen, alsmede de aard, timing en omvang van de verdere controlewerkzaamheden die zijn uitgevoerd, de samenhang van deze werkzaamheden met de ingeschatte risico's op het niveau van beweringen; en de uitkomsten van de controlewerkzaamheden, met inbegrip van de conclusies wanneer deze niet anderszins duidelijk zijn. Indien de auditor voornemens is gebruik te maken van bij vorige controles verkregen controle- informatie over de effectieve werking van interne beheersingsmaatregelen, dient hij de bereikte conclusies betreffende het steunen op dergelijke in het kader van een voorgaande controle getoetste maatregelen in de controledocumentatie op te nemen. In de documentatie van de auditor dient duidelijk naar voren te komen dat informatie in de financiële overzichten in overeenstemming zijn is met of aansluiten op de onderliggende administratieve vastleggingen, inclusief het aansluiten of afstemmen van toelichtingen ongeacht of dergelijke informatie is verkregen binnen of buiten het grootboek en subgrootboeken (par. 28-30 ISA 330 Inspelen op door de auditor ingeschatte risico's)
- **Fraudebenadering** – Documentatie van de algehele manieren om in te spelen op de ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude op het niveau van de financiële overzichten, de aard, timing en omvang van controlewerkzaamheden, en het verband tussen deze werkzaamheden en de ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang op het niveau van beweringen die het gevolg is van fraude (par. 44 -47 ISA 240 Verantwoordelijkheden van de auditor met betrekking tot fraude in het kader van een controle van financiële overzichten)
- **In overweging nemen van wet- en regelgeving** – Documentatie van geïdentificeerde of vermoede niet-naleving van wet- en regelgeving (par. 29 ISA 250 Het in overweging nemen van wet- en regelgeving bij een controle van financiële overzichten)
- **Accounting estimates / schattingen** – Inventaris van de belangrijke accounting estimates en de resultaten van de beoordeling (ISA 540)
- **Evaluatie van de afwijkingen** – Documentatie omtrent het bedrag waaronder afwijkingen als duidelijk triviaal worden beschouwd, alle afwijkingen die tijdens de controle geaccumuleerd zijn, met de vermelding of zij gecorrigeerd zijn en de conclusie met betrekking tot de vraag of niet-gecorrigeerde afwijkingen, afzonderlijk

of gezamenlijk, van materieel belang zijn, en de basis voor die conclusie (par. 15 ISA 450 Evaluatie van tijdens de controle onderkende afwijkingen)

- **Management letter**, in toepassing van ISA 260 en ISA 265

Voormelde lijst is niet limitatief. In het overleg geeft het Rekenhof aan van welke documenten uit het dossier het een (elektronische) kopie wenst.

Naast de correctheid van de ESR-rapportering zal de bedrijfsrevisor er vooral op toezien dat het door het departement FB daartoe voorziene sjabloon volledig volgens de instructies van het departement FB is ingevuld. Daartoe zullen de rapporteringsinstructies van het departement FB aan alle controleactoren ter beschikking worden gesteld.

In de mate dat er twijfel zou bestaan omtrent de interpretatie van de invulling van het sjabloon neemt de bedrijfsrevisor contact met het departement FB op. Het standpunt van het departement FB is hierin beslissend.

4.3.5. Afsluitend gesprek (closing meeting)

Het Rekenhof en Audit Vlaanderen worden altijd uitgenodigd voor het afsluitend gesprek van de bedrijfsrevisor met de financiële directie/leidend ambtenaar van de entiteit. De bedrijfsrevisor brengt het Rekenhof en Audit Vlaanderen hiervan tijdig op de hoogte. Het Rekenhof en Audit Vlaanderen verwittigen of zij aanwezig zullen zijn.

Ter voorbereiding van het afsluitend gesprek bezorgt de bedrijfsrevisor tijdig:

- o De agenda van de het afsluitend gesprek.
- o Een analytisch nazicht van zowel de balans en resultatenrekening, als van de uitvoeringsrekening van de begroting. Hierbij ligt de nadruk op het analytisch nazicht van de activiteiten van de instelling.
- o Een samenvattende nota (audit summary memorandum) waarin alle problemen aangaande de rekeningencontrole worden samengevat, met een kopie van de onderliggende verantwoordingsstukken.

Het Rekenhof heeft het recht de werkpapieren van de bedrijfsrevisor in te kijken voorafgaand aan het afsluitend gesprek.

Bij entiteiten die beschikken over een auditcomité, worden het Rekenhof en Audit Vlaanderen ook uitgenodigd op die vergaderingen waarop de jaarrekening en de auditverslagen van de bedrijfsrevisor worden behandeld. De bedrijfsrevisor brengt het Rekenhof en Audit Vlaanderen tijdig op de hoogte van de vergadering van het auditcomité waarop zijn tussenkomst is voorzien.

In voorkomend geval, wanneer tijdens het afsluitend gesprek andere materiële zaken zouden zijn besproken dan diegene die worden opgenomen in het single auditverslag of de managementletter, wordt een verslag van het afsluitend gesprek bezorgd aan het departement FB.

4.3.6. Auditrapporten

Het Rekenhof en de bedrijfsrevisor wisselen stelselmatig hun (audit)rapporten uit over de entiteiten van de Vlaamse administratie, die zij gemeenschappelijk hebben als controledomein:

- Uiterlijk 31 maart 2017, brengt de bedrijfsrevisor het Rekenhof op de hoogte van de vaststellingen die aanleiding kunnen geven tot een aangepaste verklaring bij de rekeningen 2016 (Early warning rapportering). Hieronder inbegrepen zijnde de paragraaf inzake overige aangelegenheden en de paragraaf ter benadrukking van bepaalde aangelegenheden bij de controle van een entiteit van de Vlaamse overheid en die van invloed kunnen zijn op de (geconsolideerde) ESR-rapportering door de Vlaamse overheid.
Daarbij wordt zowel de inhoud van de vaststellingen, de geraamde impact, de reactie van de gecontroleerde, als een kopie van de onderbouwende stukken meegedeeld. Ook indien de bedrijfsrevisor geen vaststellingen te melden heeft, zal hij hiervan het Rekenhof op de hoogte brengen via het generiek e-mailadres "algemenerekeningVG@ccrek.be".
- De commissaris of bedrijfsrevisor van de gecontroleerde entiteit bezorgt zo snel mogelijk na het afsluitend gesprek een exemplaar van zijn single auditverslag, van de gecertificeerde rekening en van zijn management letter aan het Rekenhof, het departement FB en Audit Vlaanderen. Het departement FB staat in voor onmiddellijke opname ervan in het permanent dossier. De uiterste datum is de deadline van het rekendecreet (21 april).
- Na de interim controle bezorgt de bedrijfsrevisor het Rekenhof een samenvattende nota van bevindingen, gebeurlijk de management letter.
- Het Rekenhof bezorgt de bedrijfsrevisor stelselmatig een kopie van zijn brieven en verslagen over entiteiten waar zij samen actief zijn.
- Alle auditverslagen en aanbevelingsbrieven (management letters) van de voorbije vijf jaar worden bijgehouden in het vertrouwelijke deel van het centrale permanent dossier, waarvan de informatie alleen ter beschikking wordt gesteld van de betrokken entiteit en van de controleactoren die betrokken zijn bij die entiteit. Het Rekenhof en de bedrijfsrevisoren zorgen ervoor dat de hen betreffende informatie in het permanent dossier actueel blijft.

5. Tijdpad voor de audit van de rekeningen 2016

Het rekendecreet legt een strakke timing op voor de opmaak en de controle van de begrotingen en de rekeningen van de Vlaamse overheid. Die kalender legt het kader vast waarbinnen het Departement FB, het Rekenhof en de bedrijfsrevisoren hun controleactiviteiten moeten plannen, uitvoeren en rapporteren⁷.

Op basis van de kalender opgenomen in het rekendecreet werd onderstaand tijdpad opgesteld:

december 2016 - januari 2017	Planningsoverleg tussen bedrijfsrevisor en Rekenhof bij significante entiteiten op initiatief van het Rekenhof controleteam.
Januari 2017	Rechtspersonen uit de consolidatieperimeter bezorgen voorlopig definitieve ESR-uitvoeringsrekeningen aan departement Financiën en Begroting

⁷ Zie bijlage drie: kalender rekendecreet

15 februari 2017	Ten laatste op deze datum opmaak van een eerste versie van de ESR-geconsolideerde rekening 2016 door het departement Financiën en Begroting ⁸⁾ (⁹⁾
30 maart 2017	Uiterlijk op deze datum bezorgen de Vlaamse rechtspersonen hun jaarrekeningen aan het departement Financiën en Begroting
31 maart 2017	Bedrijfsrevisor bezorgt Early warning rapportering aan het Rekenhof (zie 4.3.6.) ¹⁰⁾
3 april 2017	Rekenhof communiceert opmerkingen en controleresultaten aan het departement Financiën en Begroting
Closing meeting	Bedrijfsrevisor bezorgt vóór closing meeting de agenda, een analytisch nazicht en een samenvattende nota (audit summary memorandum) aan het Rekenhof en Audit Vlaanderen
21 april 2017	Uiterlijk op deze datum bezorgt de bedrijfsrevisor het auditverslag samen met de gecertificeerde jaarrekening 2016 aan het departement FB die deze stukken op zijn beurt elektronisch aan het Rekenhof en Audit Vlaanderen overmaakt
15 mei 2017	Opmaak van een tweede versie van de ESR-geconsolideerde rekening 2016 door departement Financiën en Begroting ¹¹⁾
2 ^e helft mei 2017	Rekenhof voert in deze periode over de ESR-geconsolideerde rekening 2016 met het departement Financiën en Begroting een verkorte tegensprekelijke mondelinge procedure

6. Bijzondere aandachtspunten

In het bijzonder ziet de bedrijfsrevisor er op toe dat overeenkomstig het advies 2016/1 van de VABN van 16 maart 2016 betreffende het boeken van geherkwalificeerde PPS-projecten het sjabloon voor PPS-constructies door de opdrachtgever van het PPS-project wordt ingevuld en de beschikbaarheidsvergoeding correct in de ESR-rapportering wordt gerapporteerd.

⁸⁾ De uitvoeringscijfers van de rechtspersonen worden geconsolideerd met de ESR-uitvoeringsrekeningen van de verschillende beleidsdomeinen en DAB's.

⁹⁾ Aangezien in 2017 de eerste versie van de ESR-geconsolideerde rekening 2016 reeds ten laatste op 15 februari 2017 aan het INR wordt overgemaakt en de definitieve tegen ten laatste 12 mei 2017 is het van belang dat de bedrijfsrevisor eventuele opmerkingen naar aanleiding van de auditwerkzaamheden zo snel mogelijk communiceert.

¹⁰⁾ Deze verplichting geldt niet voor entiteiten die niet of niet meer in de ESR-consolidatie moeten worden opgenomen.

¹¹⁾ Het rekendecreet vermeldt 15 april als datum waarop de geconsolideerde rekening moet klaar zijn. Deze datum verwijst naar de datum die ook door het INR aan de deelstaten werd opgelegd. Doordat, in het kader van de zesde staatshervorming, federale operatoren de afrekeningen later opstellen, heeft het INR voor het boekjaar 2016, net zoals voor het boekjaar 2015, uitstel tot 15 mei 2017 gegeven om de geconsolideerde rekening op te maken. Om deze reden wordt voor de geconsolideerde rekening afgeweken van het opgelegde tijdpad in het rekendecreet.

7. Contact

Beleidsdomeinen Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Bestuurszaken, en Financiën en Begroting

Daniel Vandendriessche, eerste auditeur revisor, directie 9.1

Telefoon: 02 551 84 98

Beleidsdomeinen Internationaal Vlaanderen, Onderwijs en Vorming, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, en Cultuur, Jeugd, Sport en Media

Patrick Reinquin, eerste auditeur revisor, directie 9.2

Telefoon: 02 551 83 04

Beleidsdomeinen Economie, Wetenschap en Innovatie, Werk en Sociale Economie, Landbouw en Visserij, Leefmilieu, Natuur en Energie, en Mobiliteit en Openbare Werken

Kris Neven, eerste auditeur revisor, directie 9.3

Telefoon: 02 551 84 33

Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Lieven Tydgat, eerste auditeur revisor, directie 9.4

Telefoon: 02 551 86 95

Departement Financiën en Begroting

Henk Goossens, directeur afdeling Financiële Diensten en Rapportering

Telefoon: 0476 97 57 78

Audit Vlaanderen:

Kanselarij en Bestuur, Economie, Wetenschap en Innovatie, Werk en Sociale Economie, Leefmilieu, Natuur en Energie, en Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Jo Fransen, manager-auditor, tel 02 553 13 62

Beleidsdomeinen Financiën en Begroting, Landbouw en Visserij, en Mobiliteit en Openbare Werken

Wim De Naeyer, manager-auditor, tel 02 553 45 48

Beleidsdomeinen Internationaal Vlaanderen, Onderwijs en Vorming, Welzijn, Volksgezondheid
en Gezin, en Cultuur, Jeugd, Sport en Media
Steven van Roosbroek, manager-auditor, tel 02 553 13 91

Op datum van 30/11/2016

Ignace Desomer

Voorzitter van het Rekenhof

Thierry Dupont

Voorzitter van het Instituut
van de Bedrijfsrevisoren

Bart Tommelein

Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie

BIJLAGE 1

De lijst van Vlaamse rechtspersonen en entiteiten

Diensten met Afzonderlijk Beheer

1. Audit Vlaanderen
2. Catering en Schoonmaak
3. Digitale Drukkerij
4. Informatie Vlaanderen (ICT)
5. Overheidspersoneel
6. Fonds Microfinanciering
7. Fonds Inschrijvingsgelden Centra voor Volwassenenonderwijs
8. Centrum voor Informatie, Communicatie en Vorming in de Welzijnssector (CICOV)
9. Landcommanderij Alden Biesen
10. Kasteeldomein van Gaasbeek
11. Beheerdienst van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA)
12. Uitleendienst Kampeermateriaal voor de Jeugd
13. Fonds voor Preventie en Sanering inzake Leefmilieu en Natuurbehoud (MINAFONDS)
14. Loodswezen
15. Vlaams Infrastructuurfonds (VIF)
16. Vloot
17. Fonds ter Bestrijding van de Uithuiszettingen
18. Fonds voor de Financiering van het Urgentieplan voor de Sociale Huisvesting
19. Grondfonds
20. Herstelfonds
21. Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)

Vlaamse instellingen van openbaar nut, categorie Intern Verzelfstandigde Agentschappen met rechtspersoonlijkheid (IVA rp)

1. Agentschap Sport Vlaanderen
2. Fonds Jongerenwelzijn (FJW)
3. Kind en Gezin (K&G)
4. Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM)
5. Toerisme Vlaanderen (TVL)
6. Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH)
7. Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden (VIPA)
8. Vlaams Zorgfonds (VZ)(ZF)
9. Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)

Vlaamse instellingen van openbaar nut, categorie VOI A

10. Financieringsfonds voor Schuldafbouw en Eenmalige Investeringsuitgaven (FFEU)
11. Fonds Culturele Infrastructuur (FoCI)
12. Fonds voor Flankerend Economisch en Innovatiebeleid
13. Garantiefonds voor Huisvesting
14. Grindfonds
15. Pendelfonds
16. Rubiconfonds
17. Topstukkenfonds
18. Vlaams Brusselfonds (VBF)
19. Vlaams Fonds voor de Lastendelging (VFLD)
20. Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF)
21. Vlaams Financieringsfonds voor Grond- en Woonbeleid voor Vlaams-Brabant (VLABINVEST)

Vlaamse instellingen van openbaar nut, categorie Extern Verzelfstandigde Agentschappen (EVA)

1. Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen VLAIO (Flanders Investment and Trade – F.I.T.)
2. Agentschap Plantentuin Meise
3. Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION)
4. Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum Geel (OPZ GEEL)
5. Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum Rekem (OPZ REKEM)
6. Vlaams agentschap voor Samenwerking rond Gegevensdeling tussen de Actoren in de Zorg
7. Vlaamse Regulator voor de Media (VRM)
8. Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming Syntra Vlaanderen (SYNTRA)
9. Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB)
10. Vlaamse Landmaatschappij (VLM)
11. Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG)
12. De Scheepvaart NV
13. Luchthavenontwikkelingsmaatschappij Antwerpen
14. Luchthavenontwikkelingsmaatschappij Oostende
15. Vlaamse Vervoermaatschappij De Lijn (VVM-De Lijn)
16. Waterwegen en Zeekanaal NV (W&Z)
17. Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW)

Vlaamse instellingen van openbaar nut, categorie B

18. Universitair Ziekenhuis Gent (UZ GENT)
19. De Watergroep (VMW)

Strategische Adviesraden (SAR)

20. Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV)
21. Vlaamse Raad voor Wetenschap en Innovatie (SAR VRWI)
22. Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
23. Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (SAR CJSIM)

- 24. Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (Minaraad)
- 25. Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening – Onroerend Erfgoed (SARO)
- 26. Vlaamse Woonraad (SAR Wonen)
- 27. Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV)
- 28. Vlaamse Adviesraad voor Bestuurszaken (VLABEST)

Eigen Vermogen (EV)

- 29. EV Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO)
- 30. EV Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)
- 31. Ondersteunend Centrum van het Agentschap voor Natuur en Bos (EV OC-ANB)
- 32. EV Flanders Hydraulics
- 33. EV Informatie Vlaanderen

Sui Generis

- 34. Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVAB)
- 35. Gemeenschapsonderwijs (GO!)
- 36. Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België (KAGB)
- 37. Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL)
- 38. Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL)
- 39. Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie nv (VRT)

Vzw's

- 40. Vlaams-Europees Verbindingsagentschap (vleva) vzw
- 41. iMinds
- 42. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)
- 43. EPON
- 44. Beheerscommissie Kunstencentrum
- 45. De Singel vzw
- 46. Kunsthuis Opera Vlaanderen Ballet Vlaanderen
- 47. Museum voor Hedendaagse Kunsten Antwerpen (MHKA) vzw
- 48. Vereniging van Vlaamse Cultuur- en gemeenschapscentra
- 49. Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF)
- 50. Vlaams Informatiecentrum voor Land- en Tuinbouw (VILT)

EVA van privaatrecht (vzw)

- 51. De Rand vzw
- 52. Muntpunt
- 53. Vlaanderen Connect

EVA van privaatrecht (private stichting)

- 54. Agentschap Integratie en Inburgering
- 55. Agentschap Toegankelijk Vlaanderen

EVA van privaatrecht (NV)

- 56. Vlaams Energiebedrijf NV
- 57. Vlaamse participatiemaatschappij
- 58. Vlaamse Havens NV

EVA van privaatrecht (stichting openbaar nut)

- 59. Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen (FWO)

Strategisch onderzoekscentrum (NV)

- 60. Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek NV (VITO)

Strategisch onderzoekscentrum (vzw)

- 61. Vlaams Interuniversitair Instituut voor Biotechnologie (VIB)

NV

- 62. Diestsepoort nv
- 63. LAK Invest nv
- 64. Gigarant nv
- 65. Gimvindus
- 66. iVenture
- 67. Site-Ontwikkeling Vlaanderen
- 68. Waarborgbeheer nv
- 69. School Invest
- 70. UP 36 Invest
- 71. Vlaamse Milieuholding
- 72. Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (BAM) nv
- 73. Lijninvest
- 74. Site Kanaal
- 75. Tunnel Liefkenshoek
- 76. Via Invest Vlaanderen nv
- 77. Wandelaar Invest
- 78. Domus Flandria
- 79. Vlaamse Erfgoedkluis

Coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid

- 80. Vlaams woningfonds van de grote gezinnen

Onderlinge verzekeringsvereniging

- 81. Pensioenfondsen voor de rust- en overlevingspensioenen van het statutair personeel van de nv publiek recht VRT (PFOS VRT) – Onderlinge verzekeringsvereniging

Stichting van openbaar nut

- 82. Stichting Vlaamse Schoolsport

Andere

- 83. Fonds voor Scheepjongens
- 84. Vlaamse Stichting voor Verkeerskunde

LRM Groep

- 85. ADV NV (algemene diensten vennootschap)
- 86. Brustem Industriepark
- 87. Greenville
- 88. Limburgse Reconversie Maatschappij
- 89. HWP
- 90. KMOFIN
- 91. KMOFIN 2
- 92. LRM Beheer
- 93. Mijnen nv
- 94. Mijnschade en Benaming Limburgs Mijngedebied

PMV Groep

- 95. ARKImedes Management nv
- 96. ARKImedes Fonds I
- 97. ARKImedes Fonds II nv
- 98. Biotechfonds Vlaanderen nv
- 99. Novagora nv
- 100. Novovil nv
- 101. Participatiefonds Vlaanderen
- 102. Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV nv)
- 103. PMV Beheer nv
- 104. PMV re Vinci nv
- 105. PMV-TINA Comm. VA
- 106. Nautinvest Vlaanderen
- 107. Vlaams Innovatiefonds
- 108. Sustainable Energy Ventures

Universiteiten en hogescholen

- 109. Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven)
- 110. Universiteit Gent (UGent)
- 111. Vrije Universiteit Brussel (VUB)
- 112. Universiteit Hasselt (UHasselt)
- 113. Universiteit Antwerpen (UA)
- 114. Faculteit voor Protestantse Godgeleerdheid te Brussel
- 115. Evangelische Theologische faculteit
- 116. Instituut voor Tropische Geneeskunde
- 117. Thomas More Mechelen – Antwerpen
- 118. Thomas More Kempen
- 119. Katholieke Hogeschool Vives Noord
- 120. LUCA School of Arts
- 121. Katholieke Hogeschool Vives Zuid
- 122. Hogeschool West-Vlaanderen
- 123. UC Leuven
- 124. Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
- 125. Karel de Grote Hogeschool – Katholieke Hogeschool Antwerpen
- 126. UC Limburg
- 127. Hogeschool Gent
- 128. Hogeschool PXL
- 129. Artevelde Hogeschool
- 130. Erasmus Hogeschool Brussel
- 131. Odisee
- 132. Hogere Zeevaartschool

Erkende kredietmaatschappijen

- 133. Mijn Huis
- 134. Kempische Heerd (Kempens Woonkrediet)
- 135. Onesto Kredietmaatschappij
- 136. Sociale Kredietmaatschappij Sociaal Woonkrediet voor Vlaanderen (Sokrema)
- 137. Elk Zijn Huis
- 138. Klein Eigenaarskrediet
- 139. West-Vlaams Woonkrediet (het vroegere Eigen Huis-Thuis Best en Eigen Haard)
- 140. De Meiboom – Eigen Huis
- 141. Kredietmaatschappij Onze Thuis
- 142. Indomi nv
- 143. Landwaarts Sociaal Woonkrediet
- 144. Vennootschap voor Sociaal Woonkrediet Eigen Huis
- 145. Uw Eigen Huis der Vlaanderen
- 146. Ons Eigen Huis
- 147. Eigen Heerd is Goud Weerd
- 148. Demer en Dijle
- 149. Volkskrediet de Toren
- 150. Kredietmaatschappij voor Sociale Woningen
- 151. Onesto Woonpunt

BIJLAGE 2**Juridische grondslag****Opdracht van het departement Financiën en Begroting**

De opdracht van het departement Financiën en Begroting (FB) vloeit voort uit o.m. de artikelen 30, 31, 32, 44, 46, 48 en 50 van het rekendecreet, de bepalingen van het Besluit van de Vlaamse Regering van 14 oktober 2011 betreffende de begroting en de boekhouding van de Vlaamse rechtspersonen evenals de bepalingen van het Besluit van de Vlaamse Regering van dezelfde datum betreffende de boekhoudregels en de aanrekeningsregels die van toepassing zijn op de Vlaamse ministeries en de diensten met afzonderlijk beheer en betreffende de controle op de vastleggingskredieten.

Als administratie van de minister bevoegd voor Financiën en Begroting, (en in functie van de delegaties van de Vlaamse regering aan deze minister) stelt het departement FB de algemene rekeningen op, staat ze in voor de consolidatie en heeft het departement FB een rol in het bepalen van de rapporteringsmodaliteiten (inhoud, structuur en timing) en het overmaken van de rekeningen van de Vlaamse rechtspersonen aan het Rekenhof. Zo moeten de Vlaamse rechtspersonen, met het oog op de ESR-consolidatie, hun jaarrekeningen uiterlijk op 31 maart volgend op het boekjaar waarop ze betrekking hebben, bezorgen aan de diensten van het Vlaams ministerie, bevoegd voor het financiële en budgettaire beleid, die belast zijn met de opmaak en consolidatie (dit is het departement FB). Het verslag van de bedrijfsrevisor wordt samen met de gecertificeerde jaarrekening van de Vlaamse rechtspersoon uiterlijk op 21 april volgend op het boekjaar waarop het betrekking heeft aan de Vlaamse Regering en het Rekenhof bezorgd. Met de besluiten van de Vlaamse Regering van 7 september 2012 en 9 oktober 2015 waarin de certificatie van de ESR-rapportering door de bedrijfsrevisoren wordt geregeld, heeft de Vlaamse Regering voor ogen om de controles van de entiteit die instaat voor de ESR-consolidatie te beperken door gebruik te maken van de werkzaamheden van de bedrijfsrevisor.

Tot slot is het ook de opdracht van het departement FB de overheidsopdracht m.b.t. het aanstellen van bedrijfsrevisoren, te coördineren.

Informatieopdracht Rekenhof

Artikel 64 van het rekendecreet bevestigt dat het Rekenhof op budgettair en boekhoudkundig vlak een informatieopdracht uitvoert voor het Vlaams Parlement.

Die informatieopdracht is dubbel.

- Het Rekenhof geeft ex ante zijn opmerkingen bij de (initiële en aangepaste) begrotingen die de Vlaamse Regering ter goedkeuring indient bij het Vlaams Parlement.
- Het Rekenhof onderzoekt ex post de uitvoering van de begroting en rapporteert zijn opmerkingen bij de algemene rekeningen van de Vlaamse ministeries¹² en bij de

¹²

Uiterlijk vanaf de rekeningen over het begrotingsjaar 2020 wordt de controle van de algemene rekening van de Vlaamse Gemeenschap door het Rekenhof een certificeringsopdracht (conform artikel 3 van de wet van 10 april 2014 tot wijziging van de algemene bepalingenwet)

jaarrekeningen van de Vlaamse rechtspersonen aan de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement.

Bij de planning, uitvoering en rapportering over zijn controles werkt het Rekenhof conform het ISSAI-normenkader voor audit in de publieke sector. De ISA-normen voor financiële audit, die door de bedrijfsrevisoren worden toegepast, maken integraal deel uit van het ISSAI-normenkader.

Certificeringsopdracht bedrijfsrevisor

Artikel 50 van het rekendecreet stelt dat de jaarrekeningen van bepaalde Vlaamse rechtspersonen moeten worden gecertificeerd door een bedrijfsrevisor. Wat deze certificeringsopdracht inhoudt, wordt concreet ingevuld door artikel 9 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 7 september 2012 betreffende controle en single audit en door artikel 7 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 9 oktober 2015 betreffende controle en single audit die van toepassing is op de universiteiten, hogescholen en een aantal andere ambtshalve geregistreerde instellingen voor hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap.

De bedrijfsrevisor controleert het getrouwe beeld van de jaarrekening. In dit kader onderzoekt hij het aangepaste karakter en de werking van de administratieve en boekhoudkundige organisatie, gericht op de financiële rapportering. Bij de uitvoering van deze opdracht houdt hij rekening met de mogelijkheid van fraude.

Ter certificering van de jaarrekening stelt de bedrijfsrevisor naargelang het geval een drie- of tweeledig verslag (hierna: single auditverslag) op:

- een verslag over het getrouwe beeld van de bedrijfseconomische balans en resultatenrekening en de toelichting hierbij;
- een verslag over de uitvoering van de begroting (niet van toepassing op de universiteiten, hogescholen en een aantal andere ambtshalve geregistreerde instellingen voor hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap); en
- een verslag over de ESR-rapportering.

Daarnaast formuleert de bedrijfsrevisor in een managementletter aanbevelingen over vastgestelde tekortkomingen inzake organisatiebeheersing en vastgestelde inefficiënties en inbreuken op andere regelgeving die financiële gevolgen voor de entiteit met zich mee hebben gebracht of zouden kunnen brengen.

Artikel 50, § 2, voorziet in een uitzondering op de geheimhoudingsplicht van de bedrijfsrevisor ten opzichte van het Rekenhof en het agentschap Audit Vlaanderen voor:

- a) de informatie-uitwisseling over de auditstrategie en -planning, de monitoring en risicoanalyse, de controle en rapportering en de controlemethodieken inzake entiteiten van de Vlaamse overheid die zij gemeenschappelijk hebben als controledomein;
- b) de overdracht van informatie uit werkdocumenten van de bedrijfsrevisor inzake entiteiten van de Vlaamse overheid die zij gemeenschappelijk hebben als controledomein.

Voor zover de bepalingen uit het ontwerp van decreet houdende diverse financiële bepalingen door het Vlaams Parlement worden goedgekeurd, geldt de uitzondering op de geheimhoudingsplicht evenzeer ten opzichte van de Inspectie van Financiën en het departement FB.

Bijlage 3

Kalender rekendecreet

- De Vlaamse Regering dient de initiële begroting uiterlijk op 21 oktober van het jaar dat aan het begrotingsjaar voorafgaat in bij het Vlaams Parlement, met een afschrift aan het Rekenhof. De begrotingen van de Vlaamse rechtspersonen worden hieraan toegevoegd. Het Vlaams Parlement keurt uiterlijk op 31 december van het jaar dat aan het begrotingsjaar voorafgaat de initiële begroting goed. (artikel 15-17 en 37)
- De Vlaamse Regering dient de eerste begrotingsaanpassing uiterlijk op 30 april van het lopende jaar in bij het Vlaams Parlement, met een afschrift aan het Rekenhof. De begrotingen van de Vlaamse rechtspersonen worden hieraan toegevoegd. Het Vlaams Parlement keurt de eerste aangepaste begroting uiterlijk op 30 juni van het lopende jaar goed. (artikel 15-17 en 37)
- Bijkomende begrotingsaanpassingen moeten uiterlijk op 31 december van het lopende jaar door het Vlaams Parlement worden goedgekeurd (artikel 17).
- De Vlaamse Regering bezorgt de algemene rekeningen uiterlijk op 31 maart volgend op het begrotingsjaar aan het Rekenhof. Het Rekenhof bezorgt zijn opmerkingen voor 31 mei aan de Vlaamse Regering, die voor 21 juni antwoordt op die opmerkingen. Het Rekenhof bezorgt zijn opmerkingen samen met het antwoord van de Vlaamse Regering voor 30 juni aan het Vlaams Parlement (artikel 32).
- De jaarrekeningen van de Vlaamse rechtspersonen zonder raad van bestuur worden door de Vlaamse regering opgesteld en moeten uiterlijk op 31 maart volgend op het boekjaar waarop zij betrekking hebben aan het Rekenhof worden bezorgd. De jaarrekeningen van de Vlaamse rechtspersonen met raad van bestuur moeten uiterlijk op 31 maart aan de Vlaamse regering en het Rekenhof worden bezorgd. Met het oog op de ESR-consolidatie bezorgen de rechtspersonen hun jaarrekeningen uiterlijk op 31 maart volgend op het boekjaar waarop ze betrekking hebben, aan het departement FB (artikel 46 §1 en §2).
- Het Rekenhof bezorgt zijn opmerkingen voor 31 mei aan de Vlaamse Regering en aan de raad van bestuur die de jaarrekening heeft opgesteld, die voor 21 juni antwoordt op die opmerkingen. Het Rekenhof bezorgt zijn opmerkingen samen met het antwoord van de Vlaamse Regering of de raad van bestuur die de jaarrekening heeft opgesteld, voor 30 juni aan het Vlaams Parlement (artikel 46 §3).
- Als de jaarrekening van de Vlaamse rechtspersoon door een bedrijfsrevisor moet worden gecertificeerd, wordt het verslag van de bedrijfsrevisor samen met de gecertificeerde jaarrekening uiterlijk op 21 april volgend op het boekjaar waarop het betrekking heeft aan de Vlaamse regering en het Rekenhof bezorgd (artikel 50).
- Uiterlijk op 15 april volgend op het boekjaar waarop de gegevens betrekking hebben, wordt een geconsolideerde rekening opgesteld, waarvan een afschrift wordt bezorgd aan het Rekenhof. De geconsolideerde rekening wordt uiterlijk op 15 september volgend op het boekjaar waarop de gegevens betrekking hebben ter kennisgeving meegedeeld aan het Vlaams Parlement (artikel 51-52).
- De Vlaamse Regering dient het ontwerp decreet van de algemene rekening uiterlijk op 15 september volgend op het boekjaar waarop de gegevens betrekking hebben, in bij het Vlaams Parlement, met een afschrift aan het Rekenhof (artikel 52).
- Het boekjaar wordt afgesloten bij de decretale goedkeuring van de algemene rekeningen door het Vlaams Parlement uiterlijk op 31 oktober van het volgende jaar (artikel 31).

Het tijdschema van de controles wordt aangestuurd op basis van de rapporteringsdeadlines in het rekendecreet. Het Rekenhof, de bedrijfsrevisoren, en het departement FB zullen hun controles en opdrachten zodanig plannen en uitvoeren dat deze strikte rapporteringsdeadlines worden gehaald.

BIJLAGE 4

Allocatie van materialiteit Vlaamse overheid naar significante entiteiten

Significante entiteiten binnen consolidatie	categorie	materialiteit (in '000 euro)
Agentschap voor onderwijsdiensten	ministerie	52.000
Departement WVG	ministerie	37.000
Zorg en gezondheid	ministerie	32.000
Agentschap voor binnenlands bestuur	ministerie	30.000
Departement WSE	ministerie	30.000
Departement FB	ministerie	28.000
Agentschap hoger onderwijs, volwassenenonderwijs en studietoelagen	ministerie	28.000
Vlaams agentschap voor personen met een handicap	rechtspersoon	22.000
Vlaamse vervoersmaatschappij - de Lijn	rechtspersoon	20.000
Vlaamse dienst voor arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding	rechtspersoon	16.000
Kind & Gezin	rechtspersoon	16.000
Vlaams infrastructuurfonds voor persoonsgebonden aangelegenheden	rechtspersoon	15.000
Vlaams infrastructuurfonds (VIF)	DAB	15.000
Fonds voor het flankerend economisch beleid	rechtspersoon	13.000
Departement CJS	ministerie	13.000
Vlaamse radio- en televisieomroep	rechtspersoon	12.000
Fonds jongerenwelzijn	rechtspersoon	11.000
Departement MOW	ministerie	11.000
Vlaamse maatschappij voor sociaal wonen (S 13.12)	rechtspersoon	10.000
Fonds voor de Preventie en Sanering inzake Leefmilieu en natuur (Minafonds)	DAB	10.000
Waterwegen en zeekanaal nv	rechtspersoon	10.000
Vlaamse energieagentschap	Ministerie	10.000
Departement EWI	ministerie	10.000
Agentschap voor infrastructuur in het onderwijs	rechtspersoon	10.000
Fonds voor wetenschappelijk onderzoek	rechtspersoon	9.000
Agentschap wegen en verkeer	ministerie	9.000
Agentschap wonen Vlaanderen	ministerie	7.000
Agentschap voor facilitair management	Ministerie	7.000
Sport Vlaanderen	Rechtspersoon	7.000
Vlaams Woningfonds - (S 13.12)	Rechtspersoon	6.000
Vlaamse milieumaatschappij	rechtspersoon	6.000
De scheepvaart nv	rechtspersoon	6.000
Vlaamse landmaatschappij	rechtspersoon	6.000
Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel	rechtspersoon	6.000
Vlaamse instelling voor technologisch onderzoek	rechtspersoon	6.000
Departement LNE	ministerie	6.000

Significante entiteiten binnen consolidatie	categorie	materialiteit (in '000 euro)
Vlaams instituut voor het onroerend erfgoed	ministerie	6.000
Significante entiteiten buiten consolidatie	categorie	materialiteit (in '000 euro)
Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven)	universiteit	17.000
Vlaams zorgfonds (S 13.14)	rechtspersoon	16.000
Vlaamse maatschappij voor watervoorziening - Watergroep (S 11.Q01)	rechtspersoon	15.000
Universiteit Gent (UGent)	universiteit	15.000
Universitair ziekenhuis Gent (S11.001)	rechtspersoon	14.000
Universiteit Antwerpen	universiteit	10.000
Vrije Universiteit Brussel (VUB)	universiteit	9.000
Universiteit Hasselt	universiteit	6.000
Hogeschool Gent (HOGENT)	hogeschool	6.000

BIJLAGE 5**Uittreksels uit de regelgeving over single audit****Besluit van de Vlaamse regering betreffende controle en single audit van 7 september 2012***Artikel 9*

§ 1. Onverminderd andere opdrachten waarmee ze door de Vlaamse overheid kunnen worden belast, controleren de bedrijfsrevisoren:

- 1° het getrouwe beeld van de jaarrekening die door de entiteit aan de Vlaamse Regering bij de toepassing van het rekendecreet moet worden overgezonden;
- 2° het aangepaste karakter en de werking van de administratieve en boekhoudkundige organisatie, gericht op de productie van financiële rapportering.

§ 2. Als de bedrijfsrevisoren hun opdracht uitvoeren, houden ze rekening met de mogelijkheid van fraude. De controle wordt zo opgevat dat de bedrijfsrevisoren een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de financiële overzichten geen afwijkingen van materieel belang, als gevolg van fraude of van het maken van fouten, bevatten. Van een controle kan evenwel niet worden verlangd dat ze elke fraude aan het licht brengt en de bedrijfsrevisoren zijn niet verplicht die op te sporen.

§ 3. De bedrijfsrevisoren kunnen op elk moment ter plaatse inzage nemen in de boeken, de brieven, de notulen en in alle documenten en geschriften van de entiteit die ze nodig achten voor de uitvoering van hun opdracht.

De bedrijfsrevisoren kunnen van de bestuurders, van de gemachtigden en van de personen die aangesteld zijn door de entiteit, alle ophelderingen en inlichtingen vorderen, en ze kunnen alle verificaties verrichten die ze nodig achten voor de uitvoering van hun opdracht. De bedrijfsrevisoren kunnen vorderen in het bezit te worden gesteld van inlichtingen over publiekrechtelijke of privaatrechtelijke rechtspersonen waarmee de entiteit een samenwerkingsakkoord heeft gesloten, voor zover ze die inlichtingen nodig achten om de financiële toestand van de entiteit te controleren.

§ 4. Ter certificering van de jaarrekening stelt de bedrijfsrevisor een verslag op dat uit de volgende elementen bestaat:

- 1° een inleiding, waarin ten minste wordt vermeld op welke jaarrekening de controle betrekking heeft;
- 2° een beschrijving van de reikwijdte van de controle, waarin ten minste wordt aangegeven welke normen voor de controle bij de uitvoering ervan in acht zijn genomen en of de bedrijfsrevisor van het bestuursorgaan en de personen die aangesteld zijn door de entiteit, de toelichtingen en de informatie hebben verkregen die nodig zijn voor hun controle;
- 3° de aanduiding dat de rekeningen in overeenstemming met het rekendecreet en de uitvoeringsbesluiten ervan zijn opgesteld;
- 4° een verklaring waarin de bedrijfsrevisor zijn oordeel geeft of zowel de boekhouding, de

balans, de resultatenrekening als de toelichtingen bij de balans, de resultatenrekening en de rapportering over de begroting een getrouw beeld van het vermogen, de financiële toestand en de verschillende resultaten van de entiteit geeft;

5° de vermelding dat de bedrijfsrevisor al dan niet kennis heeft gekregen van verrichtingen die gedaan zijn of beslissingen die genomen zijn met overtreding van het oprichtingsdecreet of de statuten van de entiteit of van bepalingen uit het rekendecreet en de uitvoeringsbesluiten ervan.

§ 5. Ter certificering van de uitvoering van de begroting neemt de bedrijfsrevisor in zijn verslag een verklaring op waarin de bedrijfsrevisor zijn oordeel geeft of de uitvoering van de begroting en de aansluiting van de uitvoering van de begroting bij de jaarrekening correct zijn opgesteld.

§ 6. Ter certificering van de jaarlijkse ESR-rapportering neemt de bedrijfsrevisor in zijn verslag de volgende elementen op:

1° de vermelding dat de rapportering al dan niet is opgesteld in overeenstemming met de ESR-regels;

2° de vermelding dat de ESR-rapportering al dan niet op een consistente wijze aansluit bij de rekeningen.

§ 7. Naast andere aanbevelingen over vastgestelde tekortkomingen inzake organisatiebeheersing formuleert de bedrijfsrevisor in de managementletter vastgestelde inefficiënties en inbreuken op andere regelgeving die financiële gevolgen voor de entiteit met zich mee hebben gebracht of zouden kunnen brengen.

Besluit van de Vlaamse Regering betreffende controle en single audit die van toepassing is op de universiteiten, hogescholen en een aantal andere ambtshalve geregistreerde instellingen voor hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap van 9 oktober 2015

Artikel 7

§1. Onverminderd andere opdrachten waarmee ze door de Vlaamse overheid kunnen worden belast, controleren de bedrijfsrevisoren:

1° het getrouwe beeld van de jaarrekening die door de instelling aan de Vlaamse Regering moet worden overgezonden;

2° het aangepaste karakter en de werking van de administratieve en boekhoudkundige organisatie, gericht op de productie van financiële rapportering.

§2. Als de bedrijfsrevisoren hun opdracht uitvoeren, houden ze rekening met de mogelijkheid van fraude. De controle wordt zo opgevat dat de bedrijfsrevisoren een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de financiële overzichten geen afwijkingen van materieel belang, als gevolg van fraude of van het maken van fouten, bevatten. Van een controle kan evenwel niet worden verlangd dat ze elke fraude aan het licht brengt en de bedrijfsrevisoren zijn niet verplicht die op te sporen.

§3. De bedrijfsrevisoren kunnen op elk moment ter plaatse inzage nemen in de boeken, de brieven, de notulen en in alle documenten en geschriften van de instelling die ze nodig achten voor de uitvoering van hun opdracht.

De bedrijfsrevisoren kunnen van de bestuurders, van de gemachtigden en van de personen die aangesteld zijn door de instelling, alle ophelderingen en inlichtingen vorderen, en ze

kunnen alle verificaties verrichten die ze nodig achten voor de uitvoering van hun opdracht. De bedrijfsrevisoren kunnen de instelling vorderen in het bezit te worden gesteld van inlichtingen over publiekrechtelijke of privaatrechtelijke rechtspersonen waarmee de instelling een samenwerkingsakkoord heeft gesloten, als ze die inlichtingen nodig achten om de financiële toestand van de instelling te controleren.

§4. Ter certificering van de jaarrekening stelt de bedrijfsrevisor een verslag op dat uit de volgende elementen bestaat:

- 1° een inleiding, waarin ten minste wordt vermeld op welke jaarrekening de controle betrekking heeft;
- 2° een beschrijving van de reikwijdte van de controle, waarin ten minste wordt aangegeven welke normen voor de controle bij de uitvoering ervan in acht zijn genomen en of de bedrijfsrevisor van het bestuursorgaan en de personen die aangesteld zijn door de instelling, de toelichtingen en de informatie hebben verkregen die nodig zijn voor hun controle;
- 3° de aanduiding dat de rekeningen in overeenstemming zijn met het decreet van 8 juli 2011 en de uitvoeringsbesluiten ervan;
- 4° voor de universiteiten: de aanduiding dat de rekeningen in overeenstemming zijn met het besluit van de Vlaamse regering van 21 december 2007 betreffende de boekhouding, de jaarrekening, het rekeningenstelsel en de controle voor de universiteiten in de Vlaamse gemeenschap;
- 5° voor de hogescholen: de aanduiding dat de rekeningen in overeenstemming zijn met het besluit van de Vlaamse Regering van 21 december 2007 betreffende de algemene boekhouding, de jaarrekening en het rekeningenstelsel voor de hogescholen;
- 6° voor de andere ambtshalve geregistreerde instellingen: een aanduiding dat de rekeningen in overeenstemming zijn met de bepalingen hieromtrent in de beheersovereenkomst;
- 7° een verklaring waarin de bedrijfsrevisor beoordeelt of zowel de boekhouding, de balans, de resultatenrekening als de toelichtingen bij de balans en de resultatenrekening een getrouw beeld van het vermogen, de financiële toestand en de verschillende resultaten van de instelling geven;
- 8° de vermelding dat de bedrijfsrevisor al dan niet kennis heeft gekregen van verrichtingen die gedaan zijn of beslissingen die genomen zijn met overtreding van het oprichtingsdecreet of de statuten van de instelling of van bepalingen uit de voor de instelling overeenkomstige decretale bepalingen en de uitvoeringsbesluiten ervan.

§5. Ter certificering van de jaarlijkse ESR-rapportering neemt de bedrijfsrevisor in zijn verslag de volgende elementen op:

- 1° de vermelding dat de rapportering al dan niet is opgesteld in overeenstemming met de ESR-regels;
- 2° de vermelding dat de ESR-rapportering al dan niet op een consistente wijze aansluit bij de rekeningen.

De jaarlijkse wettelijke procedure van certificering is niet van toepassing op de prefiguratie van de jaarrekening, opgemaakt volgens het schema van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie, die wordt ingediend bij de Vlaamse Regering vóór 15 februari.

§6. Naast andere aanbevelingen over vastgestelde tekortkomingen formuleert de bedrijfsrevisor in de managementletter vastgestelde inefficiënties en inbreuken op andere regelgeving die financiële gevolgen voor de instelling met zich mee hebben gebracht of zouden kunnen brengen. Deze managementletter maakt integraal deel uit van het permanent dossier.

§7. De nadere omschrijving van de opdrachten van de bedrijfsrevisor zoals vastgelegd in dit artikel gelden enkel voor zover controle wordt uitgeoefend door een bedrijfsrevisor.